

Vuoden 2010 Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun rakennussuojelupalkinnot Haapavedelle ja Vaalaan.

Kansainvälisen rakennussuojelupäivän kunniaksi Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunta on päättänyt myöntää kolme Viisikanta -palkintoa seuraaville kohteille:

1. Sirpa Kuussaarelle / Lapsi- ja nuorisokoti Nokkalalle Vaalan Nuojuan voimalan asuinalueen alkuperäisessä asussa säilytettävässä rakennusten esimerkillisestä korjaustyöstä ja perinteitä kunnioittavasta rakennusten käyttötarkoituksen muutoksesta.
2. Outi Huurtelle Haapaveden Laaksolan pihapiirin alkuperäisessä asussa säilyttävästä rakennuksen esimerkillisestä korjaustyöstä sekä pitkästä aktiivisesta toiminnasta Haapaveden kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttämisen ja suojelun puolesta.
3. Kari Syrjälälle Haapaveden Kytökylän Joutennivan myllyn ja sahan alkuperäisessä asussa säilyttävästä rakennuksen esimerkillisestä korjaustyöstä ja perinteitä kunnioittavasta rakennetun ympäristön ja perinnemaiseman säilyttämisestä.

Palkinnot jakaa 26.4.2010 Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ylijohtaja Terttu Savolainen ja Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat - vastuualueen johtaja Heikki Aronpää.

1. Nuojuan voimalaitoksen asuinalue Nokkala / Vaala

Nykyisen Vaalan kunnassa sijaitseva Nuojuan voimalaitos valmistui vuonna 1955. Voimalan rakensi Oulujoki Oy. Sen teknisestä suunnittelusta vastasi Imatran Voima Oy ja arkkitehtisuunnittelusta arkkitehtitoimisto Aarne Ervi, joka laati myös Nuojuan voimalan työntekijöiden asuinalueen asemakaavan ja rakennusten arkkitehtisuunnitelmat. Nokkalan asuntoalue rakennettiin Nuojuunkaalle vuosina 1946–1952.

Oulujärven vesistöalueen voimalaitosten ja asuinalueiden arkkitehtuurissa Aarne Ervi suosi funktionalismin periaatteita. Voimalaitosalueilla on varioitu samoja puu- ja kivitalotyyppisiä. Rakennuksissa on käytetty paljon luonnonmateriaaleja ja ne liittyvät saumattomasti ympäröivään luontoon. Asuntoalueet muodostavat puistomaisessa ympäristössä vapaasti maisemaan sijoitetun hierarkkisen rakennusryhmän. Oulujärven vesistöalueen voimalaitosalueet on arvotettu kulttuurihistoriallisilta arvoiltaan valtakunnallisesti merkittäviksi rakennetuiksi kulttuuriympäristöiksi. Ne ovat myös kansainvälisesti merkittäviä modernia arkkitehtuuria edustavia kokonaisuuksia.

Oulujoki Osakeyhtiön seuraaja Fortum on myynyt kaikki asuntoalueet yksityisille. Nokkalan alueella on toiminut vuodesta 1991 lähtien Lapsi- ja nuorisokoti Nokkala Oy, joka osti alueen kiinteistöt vuonna 1996 ja maa-alueen pari vuotta myöhemmin. Lapsi- ja nuorisokoti Nokkala toimii alueen kahdessa rivitalossa. Nokkalan kolme asuntoa on varattu taiteilijaresidensseiksi, jossa vieraillee säännöllisesti sekä kotimaisia että ulkomaalaisia taiteilijoita. Loput alueen rakennuksista ovat yksityisasuntoina.

Lapsi- ja nuorisokoti Nokkala Oy:n toimitusjohtajana ja nuorisokodin kasvatusjohtajana työskentelee Sirpa Kuussaari. Hän on tehnyt suuren työn Aarne Ervin arkkitehtuurin vaalimiseksi Nokkalan arvokkaassa kulttuuriympäristössä. Nuojuan Nokkalan alueella on korjattu tiilikatteisia vesikatkoja,

liuskekivirakenteita ja rakennusten puuosia sekä tehty jatkuvia rakennuskannan säilymisen turvaavia kunnossapitotöitä. Myös puistomainen ympäristö on hyvin hoidettu ja säilyttänyt alkuperäiset piirteensä.

Alueen rakennusten korjaamiseen on saatu korjausavustusta Museovirastolta ja Kainuun ympäristökeskukselta, joka on osallistunut Nokkalan alueen rakennusten korjaustöihin myös työnjohdon ja työllistämistuella palkattujen henkilöiden työpanoksella. Rakennuksia on kunnostettu niiden kulttuurihistoriallisia arvoja vaalien ja alueen yhtenäistä henkeä kunnioittaen. Korjaustöiden tukena on ollut Kainuun ympäristökeskuksen ERVI-hankkeen yhteydessä tuotettu tietomateriaali alueen historiasta sekä arkkitehti Helena Hirviniemen hankkeen yhteydessä laatima korjausohjeisto Ervin suunnitteleuille asuinalueille.

Insinöörin talo Nuojuan Nokkalassa. Kuva Juhani Turpeinen, PPM 2009.

2. Outi Huurre / Laaksolan pihapiiri / Haapavesi

Suullisen perimätiedon mukaan Laaksolan kaksihuoneisen torpan rakennutti tai korjautti vuonna 1886 Raahesta Haapavedelle muuttanut 18-vuotias silittäjä Briitta Sofia Kinnunen. Hän avioitui J.V. Haanpään kanssa vuonna 1896. Samaan aikaan valmistui viisi huonetta käsittävä uudempi rakennus, joka oli suunniteltu kesäisten kylpylävieraiden asunnoksi ja vuokrattavaksi paikkakunnalle muuttavien säätyläisten ensiasunnoksi. Tästä syystä huonejärjestys vastasi herrasväen huonejärjestystä eli siinä oli karoliininen pohjaratkaisu. Rakennukseen tuli myös paikallisen kaakelimestari Anders Löfgrenin kaakeliuunit. Haanpääät asuivat torpan puolella kunnes muuttivat omaan taloon Vatjusjärven Kemiin vuonna 1902. Vieraspuolella toimi jonkin aikaa Haapaveden työväenyhdistys ja Haapaveden osuuskauppa. Vuonna 1910 rakennuksessa pidettiin koulua.

Laaksolan pihapiiri siirtyi piirieläinlääkäri Vihtori Kunnaksen omistukseen 1910-luvun alussa. Hänen aikanaan Laaksolan vanha torppa ja viereinen uudempi rakennus yhdistettiin välikamarilla vuonna 1914. Välikamarissa eli ns. korokekamarissa on herrojen pelipaikaksi tarkoitettu korkeampi osa väri-ikkunoineen. Koroketta kiertävät kiinteät penkit ja jugend-tyyppinen puoliristikko erottamassa sen omaksi tilaksi. Vieraspuolen keittiö ja yksi kamari muutettiin ruokasaliksi. Huoneet varustettiin peltikuorisilla uuneilla.

Kunnaksen jälkeen Haapaveden Osuuskauppa sai Laaksolan haltuunsa. Rakennuksessa asui ja piti vastaanottoaan ainakin piirilääkäri Arppe. Vuonna 1932 Osuuskauppa möi Laaksolan nimismies

Mikko Huurteelle. Laaksola toimi nimismiehen konttorina vuoteen 1946, jonka jälkeen siinä oli hammaslääkärin vastaanotto 50-luvulle saakka. Mikko Huurteen jälkeen Laaksola oli hänen lastensa yhteisomistuksessa, kunnes se siirtyi Outi Huurteen omistukseen vuonna 2000.

Laaksolan taloa ja pihapiirin muita rakennuksia on kunnostettu tarpeen mukaan viimeisten vuosikymmenien aikana sisarusten Timo ja Outi Huurteen toimesta. Korjaustyöt on tehty asiantuntevasti rakennusten kulttuurihistoriallisia arvoja kunnioittaen ja kohteen alkuperäisiä huonetiloja ja materiaaleja säilyttäen. Laaksola on arvotettu kulttuurihistorialliselta arvoltaan maakunnallisesti merkittäväksi kohteeksi. Sekä asuinrakennus että piharakennukset on suojeltu asemakaavalla suojelumerkinnällä sr-2.

Laaksolan nykyinen haltija FM Outi Huurre on asunut synnyinkodissaan koko ikänsä. Historian ja äidinkielen opettajana työuransa tehnyt Outi Huurre sai vaikutteita historian pariin jo äidiltään, joka oli Haapavesiseuran perustajajäseniä. Outi on toiminut Haapavesiseurassa aktiivisesti ja on ollut seuran puheenjohtajana lähes 20 vuotta vuodesta 1985 lähtien. Hänen aikanaan Haapavesiseura on perustanut koulumuseon vanhaan kunnantupaan, jossa aloitti toimintansa 15.9.1870 Pohjois-Pohjanmaan ensimmäinen maalaiskansakoulu. Koulumuseotoiminnan kautta saatiin vanha rakennus sille sopivaan käyttöön ja näin ollen pelastettua purkamiselta. Koulumuseon kesänäyttelyissä on usein esitelty Haapaveden alueen rakennusperinnettä yhteistyössä aluearkkitehtien kanssa. Haapavesiseuran kautta Outi Huurre on ollut edesauttamassa myös Rapin karjamajan ja Kannelpajan säilymistä.

Haapavesiseuran lisäksi Outi Huurre on toiminut aktiivisesti Haapaveden rakennetun kulttuuriympäristön hyväksi kaupunginvaltuuston jäsenenä vuosina 1992–2009. Hän on ollut jäsenenä myös maankäyttö ja rakennustoimikunnassa. Poliittisen uransa aikana Outi Huurre on nostanut rohkeasti esille rakennussuojeluasioita ja pyrkinyt säilyttämään Haapaveden vanhaa rakennuskantaa.

Laaksolan päärakennus Haapavedellä. Kuva Juhani Turpeinen, PPM 2009.

3. Kytökylän Joutennivan mylly ja saha / Haapavesi

Pyhäjoen rannalla Haapaveden Kytökylän Joutennivassa on sijainnut vesimylly jo noin kahdensadan vuoden ajan. Paikan ensimmäisestä myllystä ei juuri ole säilynyt tietoa. Toisen myllyn raken-

nutti lohkokunta 1860-luvulla. Se siirtyi 1870-luvulla Kalle Kuorikosken omistukseen, joka myi sen Antti Immoselle. Hänen kuoltuaan mylly siirtyi Joonas Huikarille, joka kokeili ensimmäisen kerran turbiinia vesirattaan sijaan. Hän liitti myllyn yhteyteen myös pärehöylän ja yksinkertaisen raamisahan. Vuonna 1900 Joonas luovutti myllyn pojalleen Edward Immoselle eli ns. ”Myllykeisarille”. Pyhäjoen kevättulva tuhosi myllyn vuonna 1905. Myllykeisari rakensi samana vuonna pienen väliaikaisen vesirattaalla pyritettävän myllyn.

Joutennivan nykyinen mylly ja saharakennus valmistuivat vuonna 1927. Rakennustöistä vastasi myllymestari Taneli Nokela. Turbiinilaitteisto, myllykoneisto sekä raamisaha hankittiin Lahden Rautateollisuuden tehtaalta, ja samat koneistot toimivat edelleen. Samaan aikaan perustettu Joutennivan Mylly, Saha ja Sähköosuuskunta pyöritti uutta myllysaaha, kunnes se siirtyi pula-ajan pyörteissä 1930-luvulla Kosti Vahen omistukseen.

Olavi Syrjälä tuli työmieheksi Joutennivan myllyyn 1950-luvulla. Hän osti myllyn ja sahan omistukseensa vuonna 1965. Joutennivan mylly ja saha siirtyivät Olavi Syrjälältä hänen pojalleen, rakennuksen nykyiselle omistajalle Kari Syrjälälle, 30 vuotta sitten.

Joutennivan myllyn ja sahan myllyrakennus on säilynyt hyvin alkuperäisessä vuoden 1927 asussa. Sahan puoli laajennettiin Kosti Vahen aikana nykyiseen mittaansa. Sahan 400 millisellä raamisahalla pystytään sahaamaan läpimitaltaan jopa noin 60 cm paksua puuta. Suurin osa sahauksesta on aina ollut ns. rahtisahausta eli ulkopuolisten tuomien puiden sahausta. Peruslautaa tuottavan raamisahan käyttö väheni 1960-luvulla, mutta on kasvanut jatkuvasti viimeisten vuosikymmenien aikana. Myllypuolella jyvien jauhaminen väheni 1970- ja 1980-luvulla leivinuunien vähenemisten myötä. Nykyisin leivinuunien rakentaminen ja käyttö ovat yleistyneet voimakkaasti ja samalla on lisääntynyt myös viljan jauhattaminen leipäjauhoiksi lähimyllyssä.

Kari Syrjälä on ylläpitänyt perinteistä mylly- ja sahatoimintaa isältään perimässä Joutennivan myllyssä jo 30 vuoden ajan. Hän on huoltanut ja kunnostanut mylly/saharakennusta ja sen koneistoja alkuperäisyyttä kunnioittaen ja säilyttäen. Kulttuurihistoriallista arvokasta rakennettua ympäristöä säilyttäessään hän on säilyttänyt myös elinvoimaisena vanhaa, perinteistä ammattitaitoa.

Joutennivan mylly ja saha Haapavedellä. Kuva Juhani Turpeinen, PPM 2009.